

A Lynch-hangulat üzte a rendezéshez

Kovács Istvánnal Laskovity J. Ervin beszélget

A zentai Kovács István az első vajdasági magyar hallgató a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem film- és televíziórendező szakirányán. Első hozzá intézett kérdésem arra irányult, hogy a születésnapján – szeptember 11-én – zajlott két nagy történelmi esemény közül melyikről készítené filmet: a World Trade Center elleni terrortámadásról vagy a zentai csatáról? Egy kis gondolkodás után az utóbbira bök. Nem lokálpatriotizmussal indokolja, hanem pusztán az újszerűsége törekvéssel: a New York-i történetet már számtalan film feldolgozta, a zentait még egy sem. Jelenleg ez még földről elrugaszkodottnak tűnő felvetés, de Kovács István azzal, hogy háromszor is nekiment a kőkemény felvételinek, bizonyította: nem az a fajta, aki feladja az első akadálnál.

Hosszú idő után ismét találkozhattunk veled Zentán, a Középiskolások Szín- és Filmművészeti Vetélkedőjén. Milyen kötődésed van a rendezvényhez?

– Tulajdonképpen a KSZFV miatt kezdtem el filmezni. 2002-ben indult a filmkategória, egy évre rá vettem részt először egy kisjátékfilmmel, amely különdíjat nyert. Ekkor kezdtem el komolyabban érdeklődni a film iránt: naponta megnéztem négy-öt alkotást, főleg a művészfilmekbe merültem bele. Leginkább David Lynch-től *A sötétség útja* (*Mulholland Drive*) fogott meg. Amikor ezt megnéztem, akkor döntöttem el, hogy filmrendező leszek: olyan gondolatokat szerettem volna ébreszteni az emberekben, amilyeneket ez a film keltett bennem.

Mi fogott meg ebben a Lynch-műben?

– A finom építkezése, a játéka az idősíkokkal, de leginkább a sötét hangulata. Utóbbi tizenhét évesen nagy hatással volt rám, nehéz, befelé forduló időszakomat éltem akkoriban, édesapám két évvel korábban hunyt

el. A KSZFV-s filmem is a halálról szólt, ez a tematika foglalkoztatott leginkább. Valószínűleg az is tetszett, hogy a kamaszokhoz hasonlóan Lynch is a lázadó szerepét töltötte be, ellentmondott a filmművészetben bevett normáknak.

Úgy tudom, nagy hatással volt rád a középiskolai filozófiatanárod, Sípós Zoltán.

– Megváltozott körülöttem minden, amikor harmadikos korunkban elkezdett minket tanítani a Zentai Gimnáziumban. Nagyon érdekes felvételei voltak, amikre addig nem is gondoltam volna. Sokat beszélgettünk az iskolában és azon kívül is. Rengeteg filmet megnéztünk. Sípós Zoltán számos kuriózumnak számító alkotást is a rendelkezésemre bocsátott, amit nem nagyon lehetett beszerezni, pláne akkoriban. Igazi gyöngyszemekre lehet bukkanni a gyűjteményében.

A sikeres filmművészeti főkvételi előtt befejezted Szegeden a jogi egyetemet. Ezt kényszer szülte?

– A jog nem nagyon érdekelt, de nem sok választásom volt. Olyan családból származom, ahol az egyetem szó alatt az orvosit, a jogit vagy a közgazdaságit értik. Úgy érzem, a három közül a legrosszabbat választottam. Orvoscsaládból származom, így talán több segítségem lett volna, ha arra a szakra iratkozom, a közgazdaság pedig valamennyire még érdekelt is. A jogi szövegeket viszont óriási erőfeszítés volt megjegyezni, miközben szivacs módjára szívom magamba a filmes információkat.

Harmadik próbálkozásra sikerült bejutnod a Színház- és Filmművészeti Egyetemre...

– 2006-ban próbálkoztam először a filmrendezői szakra bejutni, de az utolsó fordulóban kiestem. 2008-ban dramaturg szakon próbáltam szerencsét, de nem vagyok olyan közeli viszonyban az irodalommal, hogy reális esélyem lett volna. Tavaly ismét a filmrendezőinek vágtam neki, és ezúttal minden jól sikerült. A három hónapos kimerítő, ötfordulós felvételi végén a több mint ötszáz felvételiző közül bejutottam a hét sikeresen felvételiző közé.

Több rendezőt nem bír felszívni a magyarországi filmipar?

– Magyarország kicsi, a filmhez sok pénz kell, és egyre kevesebben járnak moziba. Ha százezer ember megnéz egy filmet, az félelmetesen nagy sikernek számít. Csak annak van értelme, ha a rendezők próbálnak nyitni a világ felé, mint például Szabó István. Én is a nemzetközi porondon látom a jövőt.

2006-ban, amikor az utolsó fordulóban kiestél, elbizonytalanodtál az élet-célodat illetően?

– Nagyon rosszul viseltem. Az ember eljut a végéig, és ott megveregetik a vállát, elmondják, hogy tehetséges, de ugyanúgy kiesett, mint akit az első

fordulóban szórtak ki. Ennek ellenére nem volt kérdés, hogy megpróbálom-e újra, csak az érdekelt, hogy mikor lesz legközelebb rá lehetőségem. A várakozás a legrosszabb, mert nem tudni előre, mikor indítanak legközelebb olyan szakot, amire menni szeretnél. Egy kedves barátom háromszor próbálta meg a filmrendezőit, és mindig az utolsó fordulóban esett ki, de ő három-négy év alatt kapott három felvételi lehetőséget, én viszont csak öt év alatt kaptam ennyit.

A felvételikén milyen feladatok elé állítottak?

– Nem olyanok elé, amelyekre különösebben tud az ember készülni. Pontosabban: vagy arról szól az életed, hogy reggel felkelsz és filmet nézel és este filmen alszol el, vagy nem érdemes próbálkozni. Bár a teszteken nem filmmel kapcsolatos kérdéseket tettek fel, hanem más művészeti ágak, a festészet, a szobrászat, a zene, az irodalom témaköreiből kaptunk kérdéseket. Azután képregényt kellett rajzolnunk. Ez erősen megmaradt bennem, mert nagyon rosszul rajzolok. Nem véletlen, hogy egy olyan figurát pingáltam le, akinek nem megy a rajzolás, és végül eltöri a ceruzát. Az egyik feladatban mutattak egy fényképet, amin egy kisgyerek ült egy borosüveggel. Azt mondták, ez egy film utolsó képkockája, írjuk meg, miről szól a sztori. Személyes beszélgetés is volt, ahol arra voltak kíváncsiak, ki vagyok én. Megpersze megkérdezték, hogy kik a kedvenc rendezőim, filmjeim.

Erre mit válaszoltál?

– A külföldiek közül Kubrickot, Scorseset említettem, meg nagyon tetszik a fiatalabbak közül az ausztrál Andrew Dominik, akinek a *Jesse James meggyilkolása, a tettes a gyáva Robert Ford* (*The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford*) című westernfilmje nagy meglepetés volt számomra. Nem gondoltam, hogy a western műfajban még látni fogok újat Clint Eastwood *Nincs bocsánatja* (*Unforgiven*) vagy Jim Jarmusch *Halott embere* (*Dead Man*) után. Dominik viszont olyan műfajon kívüli elemeket hozott be, amelytől leesett az állam. Ez egy egzisztencialista film, amelyben végigkövethetjük, ahogy a főszereplő lemond az életéről. A főszerepet Brad Pitt játssza, akit gyerekkoromban nagyon utáltam, de az utóbbi időben rájöttem, hogy ő is és a régebben szintén utált Leonardo Di Caprio is zseniális színészek. Nick Cave írta a film forgatókönyvét és szerezte a zenéjét, ami szinte hipnotizáló erejű. A magyar filmek közül Jancsó Miklós korai alkotásait emeltem ki, illetve Tarr Bélát, aki véleményem szerint sikerrel vitte tovább a jancsói hagyatékot. Pálfi Györgyöt azért lett volna kellemetlen mondanom, mert ott ült a felvételiztetők között.

Kik a legnagyobb nevek, akikkel eddig dolgoztál?

– 2009-ben Orosházán voltunk egy filmes táborban, ahova lejöttek ismertebb színészek, közöttük Szabó Győző is. Azt mondták, ha va-

laki egy olyan forgatókönyvet ír, ami tetszik Győzőnek, akkor le lehet vele forgatni. Írtam egy rövid pajzán történetet, ami szerintem nagyon illett hozzá, és meg is tetszett neki. Óriási élmény volt huszonhárom évesen vele forgatni. Megérezhettem, hogy mi a különbség az amatőr és a profi színészek között. Amatőrökkel nagyon nehéz eljátszatni megírt karaktereket, a profi ellenben felvázol pár változatot, hogy a feladatot hogyan tudja eljátszani, te pedig kiválasztod, hogy melyikre van szükséged. Ezen már csak finomítanod kell, hogy például tegye egy kissé abszurdabbá, vagy realisabbá. Később voltam egy másik filmforgatáson segítőként, ahol Szabó Győző mellett Kamarás Iván is játszott. Az egyik legjobb barátom, Géczy Dávid pedig a közelmúltban forgatott egy filmet, amibe a thaiföldi Sonia Coulingot hívta meg játszani, akinek az HBO most ír egy saját sorozatot. Ő volt a L'Oréal ázsiai arca is. Ennek a filmnek én rendeztem a trailerét.

Melyiket érzed a legjobban sikerült filmednek?

– Szerintem *A hó elhozta a hideget* című hétperces kisfilmem sikerült eddig a legjobban, melyben többnyire vajdaságiak játszanak, név szerint Serfőző Károly, Turuc Andor, Kovács Tamás, Hajvert Ákos, Engi Georgina, illetve a szegedi Karsai Attila. A film előkészítésében sokat segített Siflis Zoltán, amiért nagyon hálás vagyok neki, illetve meg kell még említenem édesanyámat, Kovács Katalint, aki az eddigi összes filmemnek a producere, a berendezést pedig az egyik legjobb barátom, Gerecz Péter biztosította, a helyszínt pedig Bakos Barnabás. Az alapötletet a felvételin írtam meg. A nagyapámnak volt négy-öt második világháborús hajmeresztő élménye. Ebből kiválasztottam az egyiket, amikor az orosz katonák krumplipucolás címén rajtuk ütöttek, nekik pedig el kellett rejteniük a nagyapám hűgát, akit meg akartak erőszakolni. A felvételin ezt átírtam Újvidékre, mert úgy éreztem, hogy nagyapám történetén keresztül beszélhetek az 1944–45 télen lezajlott megtorlásokról, amiről sokan nem is tudnak. Ezt tartom a legértetesebb filmemnek. Nem csak a nagyapám életében, de a magyarságéban is nagyon fontos időszak egyik részletét dolgozza fel.

A dokumentumfilmezésbe volt szerencséd belekóstolni az elmúlt tanévben, aminek fortélyait a szakma nagymesterétől, Almási Tamástól tanulhatjátok. Miről, kiről szól a vizsgafilmed?

– Klein Dávid hegymászóról, aki a 2000-es évek eleje óta próbálja megmászni a Mount Everestet. Tiszta mászással akar feljutni a csúcra, tehát oxigénpalack nélkül. Ez nagyon nehéz vállalkozás, több mint hatezeren mászták meg a világ legmagasabb hegyét, de ebből csak százhatvan palack nélkül. 2010-ben Dávid társa, Várkonyi László egy hegyomlás következtében meghalt a mászás során. Az idén Klein Dávid palack nélkül,

ráadásul egyedül akar feljutni, ami így csak tizenvalahány embernek sikerült ez idáig. A film nyersanyaga elkészült, négy alkalommal volt lehetőségem háromórás etapokat forgatni, ami nagyon kevés, de sikerült kihoznom azt, amit szerettem volna. A Várkonyi László halálára vonatkozó kérdések voltak a legkényesebbek, úgy érzem, sikerült eljutnunk egy olyan bizalmi szintre, hogy ezeket nem volt sértő feltennem, de a kamerák előtt nem kívánt rájuk válaszolni.

Milyen kapuk nyílnak ki előtted azzal, hogy bejutottál erre a szakra?

– Sikeres, gyakorló filmrendezők tanítanak minket, ami nagyon sokat számít. Az egyetem leginkább a filmek elkészítésében tud nekünk sokat segíteni, jó együttműködésük van filmes eszközöket szállító cégekkel, ami hatalmas segítség egy kezdő filmesnek.

Akik bejutnak az egyetemre, mennyire lépnek be automatikusan a magyarországi filmes vérkeringésbe? Az az évfolyam, akikkel öt éve felvételiztél, ma hol tart?

– Enyed Ildikó osztálya most végez, a hallgatói már jelen vannak a köztudatban. Reisz Gábort tavaly díjazták a Magyar Filmszemlén, Kárpáti György Mórnak az *Erdő* című kisjátékfilmjét kihívták Berlinbe, Szimler Bálint *Itt vagyok* című filmjét pedig Cannes-ba. Komoly sikerei vannak már az osztálynak, hogy később mire viszik, az már nem az egyetemen múlik.

Janisch Attila mellett a másik osztályfőnököd az ismert rendező Szász János, akinek nevéhez többek között az Ópium – Egy elmebeteg nő naplója című film is kötődik. Jelenleg az Agota Kristof regénye alapján készülő A nagy füzetten dolgozik, melynek forgatására a közelmúltban elvitt titeket is. Milyen élmény volt?

– Még nem voltam ilyen volumenű forgatáson, nagyon jó volt. Ez egy igen komoly, több mint 950 millió forintos költségvetésű, magyar–német–osztrák–francia koprodukciós nagyjátékfilm, komoly színészgárdával, mint például Ulrich Matthes, Ulrich Thomsen vagy Molnár Piroska. Az egyetemen végigkövethettük a folyamatot, ahogy Szász János felkészült a munkára. Mutatta a helyszíneket, amelyeket bejárt, a válogatás során az esélyes színészekről láttunk képeket. Érdekes volt, hogy mennyi mindent át kell gondolnia egy rendezőnek, mielőtt egy ekkora filmbe belevág. A forgatáson jó volt nézni, ahogy kézben tartja a dolgokat. A korábban Michael Hanekével is sokszor dolgozó Christian Berger az operatőre, akinek érdekes technikája van, egy szál lámpával világít meg mindent. Ilyenről én még nem hallottam. A színészvezetésben János köztudottan nagyon jó, amit most is láthattunk. Ezt szeretném tőle a leginkább megtanulni.